

Щ О Д О В И З Н А Ч Е Н Н Я С У Т Н О С Т І П О Н Я Т Т Я К Р Е Д И Т О С П Р О М О Ж Н О С Т І П О З И Ч А Л Ь Н И К А Б А Н К У

Анотація. Розглянуто економічний зміст поняття кредитоспроможності позичальника банку, що в умовах економічної кризи є головним критерієм забезпечення фінансової стійкості, основою подальшого розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи.

Аннотация. Рассмотрено экономическое содержание понятия кредитоспособности заемщика банка, которая в условиях экономического кризиса является главным критерием обеспечения финансовой устойчивости, основой дальнейшего развития отечественной финансово-кредитной системы.

Annotation. This article examines the economic essence of creditworthiness of the bank's borrower, which under the economic crisis is the main criterion of providing financial solvency and the basis of further development of domestic financial and credit system.

Ключові слова: кредитоспроможність, позичальник, фінансовий стан.

У період інтеграції України в світове співтовариство особливо гостро стоїть проблема оптимізації роботи фінансово-банківського сектору. Забезпечення розширення впровадження різних форм кредитування, прискорення операцій на грошовому ринку, залучення більш широкого кола учасників можливі лише через удосконалення системи ідентифікації позичальників за спроможністю вчасно і повною мірою. У зв'язку з цим виникає необхідність у чіткому визначенні поняття кредитоспроможності та розробці універсальної методики визначення рівня кредитоспроможності для уніфікації підходу до всіх підприємств, а також можливості самостійного аналізу ними власного стану при прийнятті відповідних рішень щодо можливості залучення коштів, альтернативних джерел та необхідності вдосконалення діяльності в проблемних областях.

Метою статті є вдосконалення визначення поняття кредитоспроможності позичальника банку.

Проблеми кредитоспроможності активно розроблялися радянськими економістами в період розвитку економіки країни: в 1920-ті роки у період непу та з кінця 1980-х років, з початком проведення економічних реформ. В умовах непу економісти для оцінки кредитоспроможності використовували такі показники, як правоздатність (дієздатність) позичальника, організаційна стійкість господарського органу та якість управління ним, показники бухгалтерського обліку та звітності, фінансова стійкість підприємства, наявність забезпечення за позиками, здатність позичальника отримувати прибуток, необхідний для погашення позики та процентів.

Значний внесок у розробку питань щодо поняття, сутності та оцінки кредитоспроможності позичальників зробили і сучасні вітчизняні та зарубіжні економісти, такі, як: Е. Бригем, В. Вертлінський, О. Дзюблюк, В. Єдронова та ін. [1 – 4]. Але й досі серед економістів немає єдиної думки щодо цих питань. Автори досліджень у даній галузі часто дають визначення кредитоспроможності залежно від потреб конкретної ситуації. Існують різні точки зору щодо визначення даної категорії, які автор умовно об'єднав у три підходи (таблиця).

Таблиця

Порівняльна характеристика визначення поняття кредитоспроможності

Автор	Визначення поняття кредитоспроможності
Перший підхід:	кредитоспроможність оцінюється з точки зору банку як можливість отримання кредиту
Державін В. В.	Спроможність юридичної або фізичної особи повністю й у зазначений термін виконати всі умови кредитної угоди
Ю. Бугель [6]	Здатність позичальника цілком і в термін (визначений у кредитному договорі) розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями перед банком
Я. Чайковський [7]	Це реальний правовий та фінансово-господарський стан позичальника, на основі оцінки якого банк приймає рішення про початок (продовження) або припинення кредитних відносин із ним
Другий підхід:	поняття кредитоспроможності розцінюється як складова платоспроможності позичальника, тобто здатність позичальника погасити позичкові зобов'язаності
Бондар А. П., Лосева С. А. [8]	Спроможність та можливість позичальника отримати, а також у повному обсязі у визначені терміни повернути позику та відсотки за нею

	Комплекс умов і показників фінансового стану та підприємницької
--	---

	діяльності підприємства-позичальника, що визначають вірогідність своєчасного повернення ним позики і сплати відсотків
Панова Г. С. [7]	Це оцінка банком позичальника з погляду можливості доцільності надання йому кредиту, яка визначає ймовірність повернення позик та виплати процентів за ними в майбутньому
Островська О. М. [9]	Це сукупність матеріальних та фінансових можливостей отримання кредиту і його гранична сума, яка визначається здатністю позичальника повернути кредит у строк і в повному обсязі
Третій підхід: поняття кредитоспроможності розглядається більш широко ніж поняття платоспроможності і враховує не тільки здатність погашення своїх зобов'язань позичальником, а й можливість "залучати" кошти	
Белих Л. П. [1]	Спроможність компанії або приватної особи залучати позиковий капітал і в майбутньому належним чином обслуговувати свій борг
Стойко О. Я. [1]	Якісна оцінка позичальника, яка дається банком до розгляду питання про можливість й умови кредитування й дозволяє передбачити ймовірність своєчасного повернення позичок та їх ефективного використання
Константинов М. С. [10]	Рівень фінансово-господарського становища клієнта, на основі якого банк робить висновок про його фінансову стійкість, можливу ефективність використання одержаних коштів, здатність і готовність повернути їх відповідно до умов угоди
Кошка М. М. [1]	Якісна оцінка позичальника, яка робиться банком до вирішення питання про можливість і ймовірність кредитування та дозволяє передбачити вірогідність своєчасного повернення суд та їх використання
Бунге Н. Х. [11]	Ґрунтується на моральних якостях клієнта та його здатності відтворювати авансові кошти для погашення боргу

Перший підхід, на думку автора, є не зовсім коректним. По-перше, все ж таки етимологія терміна "кредитоспроможність" не випадкова і тому кредитоспроможність необхідно визначати, насамперед, як спроможність. По-друге, потрібно вказувати особу, про спроможність якої зазначається та в ролі якої найкраще розуміти позичальника. По-третє, кредитора цікавить не тільки здатність позичальника повернути кредит, а й проценти за ним.

Тому слід визначати кредитоспроможність як спроможність позичальника розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями, що включає й основну суму боргу, і проценти. По-четверте, для банку є суттєвим не тільки спроможність позичальника розрахуватися за своїми зобов'язаннями, а й спроможність це робити своєчасно (тобто у визначений кредитною угодою термін) і в повному обсязі. По-п'яте, кредитора цікавить не тільки спроможність позичальника повернути борг і проценти, а і його бажання це зробити.

Прихильники другого підходу оцінку кредитоспроможності зводять до оцінки фінансового стану. Такий підхід, як автору вбачається, не зовсім правильний. Як не можна стверджувати про те, що оцінка кредитоспроможності обмежується тільки оцінкою фінансового стану, так і про те, що оцінка фінансового стану – це більш широке поняття. Є спільні показники, які використовуються як для оцінки фінансового стану, так і для оцінки кредитоспроможності, а є показники, які характеризують або тільки кредитоспроможність, або тільки фінансовий стан. Графічно взаємозв'язок оцінок кредитоспроможності та фінансового стану можна зобразити таким чином (рис. 1).

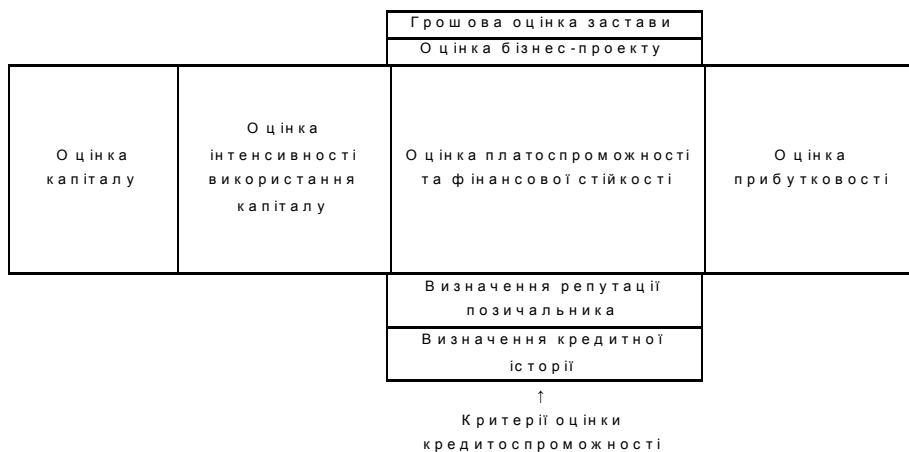

Рис. 1. Взаємозв'язок оцінок фінансового стану та кредитоспроможності

Проведені дослідження показали, що найбільш повним і застосовуваним у сучасних ринкових умовах є третій підхід. Автор також дотримується цього підходу, але для того, щоб надати свій науково обґрунтований погляд стосовно цього поняття, слід скористатися стандартною методикою в галузі суспільних наук, що базується на аналізі текстових масивів, – контент-аналізом.

Враховуючи питому вагу та частоту згадування кожного зі складових елементів визначення, можна побудувати абстрактну модель змістовного складу визначення поняття "кредитоспроможність" (рис. 2). За результатами абстрактного моделювання, запропоновано трактування терміна "кредитоспроможність", використовуючи переважно більшість значущих складових елементів: кредитоспроможність – оцінка фінансово-господарського стану підприємства, на основі якої банк робить висновок про наявність можливості позичальника отримати, а також у визначений кредитною угодою термін повернути позику в повному обсязі.

